

ВІН ВИПЕРЕДЖАВ СВІЙ ЧАС

Штрихи до портрету академіка О.О. Созінова

доктор с-г наук, професор,
академік Національної академії
наук України,
академік Української академії
аграрних наук

Реалії сьогодення із райдужними європейськими перспективами якось непомітно залишають поза увагою навіть тенденцію, що досить влучно ще років п'ятнадцять тому іронічно описав академік **Г.О. Богданов**: «мамонти відходять, а кролики розбігаються!» Мова йде про ситуацію, що складається в українській академічній науці, яка понесла чергову безповоротну втрату. На 88-ому році 4 серпня 2018 року пішов із життя видатний учений у галузі генетики, селекції, біотехнології та агроекології, академік НАНУ і НААН та інших академій світу **Олексій Олексійович Созінов**.

Своїми відкриттями в царині агробіології він приніс заслужену славу вітчизняній науці. Мені пощастило бути присутнім у складі української делегації на Першому міжнародному Конгресі по рослинництву, що проходив у червні 1992 р. в Айовському університеті (США), коли ім'я академіка О.О. Созінова було названо серед десяти найвидатніших учених генетиків світу і тридцятитисячна зала стоячи вітала його та Україну. Такий, без перебільшення, тріумф та й ще, як кажуть, при житті варто пережити кожній непересічній особистості! А те, що О. Созінов завжди випереджав свій час в ідеях, свідчить його досить непросте, із злетами та падіннями, творча доля в ім'я майбутнього незалежної демократичної і, головне, – вільної України. Він був особливий в усьому повсякденному. Отримавши за радянської доби прекрасну фахову освіту та закріпивши її у провідному світовому науковому центрі, О.О. Созінов зі своїми ідеями та благородними помислами виглядав таким собі «à la Вавилоним» або «розумахом». Не випадково більшість його новацій сприймалися із засторогою, а блискучі виступи англійською на міжнародних зібраннях — просто із заздрістю... Однак і для колег і для опонентів він був незаперечним авторитетом видатного вченого, фанатично відданого науці. При цьому в нього завжди не просто все складалося із бюрократичною діяльністю. На якомусь етапі звідкись з'являлися спритніші ділки, як правило, за рахунок елементарної демагогії, що заважали реалізувати задумане. І все таки він мав унікальний талант об'єднати, здавалося б, нетипових людей під загальну ідею. При цьому неодноразово помилявся, але завжди, до кінця життя, не відсиджувався, як кажуть, «в окопі», а продовжував цивілізовано та інтелігентно відстоювати все те і тих, хто, на його думку, державну справу та науку вів уперед. А це, повірте, особливий хист! Переконаний, що коли Україна у 2020 р. на державному рівні буде відзначати 90-річний ювілей одного із кращих своїх синів, справжнього і головне – визнаного цивілізованим світом академіка О.О. Созінова, незважаючи ні на що, почнуть втілюватись у життя його далекоглядні й генеруючі думки та пропозиції. По-іншому неможливо, оскільки, як відомо, час усе розставляє на свої місця...

Народився О.О. Созінов 26 квітня 1930 р. у с. Єржово Рибницького району УСРР (нині — Республіка Молдова) у сім'ї директора знаменитої Аджамської сільськогосподарської дослідної станції, що веде свою історію від 1911 року, Олексія Абрамовича і агронома Оксани Кирилівни. З організацією ВУАСГН у травні 1931 р. станція реорганізувалася в УкрНД станцію олійних культур. Після рішення про побудову на її території військового аеродрому установу переводять до с. Сазанівка, що в семи кілометрах від сучасного м. Кропивницький. За таких обставин сім'я Созінових у 1936 р. переїхала до м. Одеси. Батько працював у Одеському сільськогосподарському інституті завідувачем кафедри економіки, а мати очолила колектив місцевої державної сортодільниці. У родині Созінових була чудова домашня бібліотека, завдяки якій майбутній учений з дитинства долучився до вітчизняної та світової літератури, зокрема у галузі селекції та генетики рослинництва.

У травні 1941 р. Олексія відправили на канікули до рідного села, де мешкав його прадід. Невдовзі розпочалася російсько-німецька війна і Єржово опинилося в зоні фашистської окупації. Батько в 1941 році загинув у боях під Нікополем. Олексій потрапив до німецького концтабору, організованого в с. Коблево. Групу юнаків і дівчат, у тому числі й Олексія, готували до відправлення в Німеччину. Однак йому вдалося втекти і повернутися до Одеси. Навесні 1944 року разом з матір'ю він опинився в селі Дачне під Одесою, в якому і розпочав свою трудову діяльність — спочатку робітником, а потім механізатором в елітоспі "Дачне". Майже чотири роки засвоював прості істини вирощування хліба. У 1954 р. за покликом душі закінчив агрономічний факультет Одеського сільськогосподарського інституту зі спеціальності "селекція і насінництво".

Після навчання працював на Вознесенській рисовій сортодільниці Миколаївської області, але вже в 1955 р. вступив до очної аспірантури Всесоюзного селекційно-генетичного інституту у відділ видатного селекціонера — учня академіка А.О. Сапегіна — академіка **П.Х. Гаркавого**. Під час навчання в аспірантурі пройшов стажування у Світовому центрі селекції рослин у м. Сфалефі (Швеція). У 1959 році в Одеському сільськогосподарському інституті захистив кандидатську дисертацію на тему "Пивоваренний ячмінь на півдні України", а трохи згодом (1970) в Українському науково-дослідному інституті рослинництва, селекції і генетики ім. В.Я. Юр'єва — докторську дисертацію "Якість зерна пшениці півдня України та шляхи його поліпшення".

Упродовж 1958—1966 рр. О.О. Созінов — молодший, старший науковий співробітник, завідувач лабораторії пшениці; 1966—1971 рр. — заступник директора; 1971—1978 рр. — директор Всесоюзного ордена Леніна та ордена Трудового Червоного Прапора селекційно-генетичного інституту (м. Одеса). На долю Олексія Олексійовича випала складна місія — перетворення інституту з форпосту так званої "мічуринської біології" у всесвітньо визнаний центр генетики і селекції рослин. Ним, визнаним у СРСР фахівцем у галузі якості зерна, були започатковані нові напрями дослідження: *клітинна біологія, цитогенетика, генетика якості зерна і генетичні основи селекції, імуногенетика, насіннезнавство, ембріогенетика, молекулярна біологія, використання математичних методів в біології*. В інституті відбувався ефективний обмін методами, ідеями, селекційним матеріалом. Створено міжнародний обмінний генофонд, який щороку відвідували селекціонери з різних країн і відбирали в карантинному розсаднику цікаві для них зразки насіння. Для реалізації усіх новацій О. Созінов робив ставку насамперед на талановиту молодь чоловічої статі, не обтяженими сімейними турботами, які з головою поринали в ще до кінця не вивчену генетику чи біохімію. Для успішного навчання молодих співробітників директор робив усе можливе, і бібліотека інституту отримувала всі новітні проблемні міжнародні часописи (тепер про таке тепер залишається тільки мріяти). Я вже не говорю про організацію курсів англійської мови для співробітників як мови міжнародного спілкування світової наукової спільноти. А ще було забезпечення молодих кадрів доступним комфортним житлом. Про тодішній рівень технічного забезпечення і рівень теперішніх реалій взагалі годі говорити! Чого тільки варті збудована в часи директорства Созінова найбільша в СРСР станція штучного клімату — **фітотрон**, який дав змогу суттєво прискорити селекційний процес. До речі, в більшості, як не прикро, созіновське обладнання і до сьогодні забезпечує експериментаторство провідного в Україні селекційно-генетичного центру. Все разом дозволяло робити молоді відкриття світового рівня під науковим керівництвом О.О. Созінова. Наприклад, учень О. Созінова член-кореспондент НАНУ, лауреат Державної премії України **О.І. Рибалка** згадував, що за результатами його кандидатської дисертації вони на два роки раніше, ніж науковці із англійського Кембріджу, зробили картографування першого локусу, що кодує біосинтез клейковинних білків. Нині про таке досягнення залишається тільки мріяти.

Одночасно багато вчених — працівників інституту — відвідували зарубіжні наукові установи, де поповнювали свої знання, що позитивно позначилося на результатах їхньої наукової діяльності. Не випадково інститут стає чи не кращим в системі ВАСГНІЛ за всіма показниками, включаючи не тільки питання теорії, методології, впровадження, а й за виробничими даними. За усім цим стояла "мудрість" чи не наймолодшого директора інституту всесоюзного виміру. Так, десь у цей час було вирішено побудувати залізницю, частина якої повинна проходити по території інституту. Усі спроби домовитися з владою були безуспішними. Тоді Олексій Олексійович почав вечорами "зустрічатися" з проектувальниками, що мешкали в інститутському гуртожитку. Кожне обговорення завершувалося переносом гілки залізниці на декілька градусів убік і нарешті до повного переносу залізниці в інше місце. Сучасну територію інсти-

туту сьогодні потихеньку й безпелеційно забудовує приватна компанія СТІКОН. Вона за часів О.О. Созінова була зеленою, чисто прибраною і привабливою, а не зарослою бур'янами і чагарником, як нині. Дослідні поля також були захищені від усіляких варварів, що через власні забаганки сьогодні здатні їх навіть підпалити. Від'їзд з Одеси, як стало зрозуміло пізніше, без перебільшення був трагедією для інституту. Були й інші діяння директора, як, наприклад, зняття прізвища **Т.Д. Лисенка** із назви інституту. Той таку зухвалість не забув і не вибачив. Академіком ВАСГНІЛ О.О. Созінов став уже після смерті славнозвісного "перетворювача природи". Здається, що зовсім не випадково ветерани інституту чітко ділять історію Селекційно-генетичного інституту на два етапи: **до Созінова і після Созінова**.

Визначні успіхи Всесоюзного селекційно-генетичного інституту помітили у столиці і запросили О.О. Созінова до Москви. У 1978—1982 рр. він — перший віце-президент ВАСГНІЛ, а від 1981 до 1987 рр. — директор Інституту загальної генетики ім. М.І. Вавилова АН СРСР (м. Москва) та віце-президент Всесоюзного товариства генетиків і селекціонерів ім. М.І. Вавилова. ВАСГНІЛ була для вченого фактично окремою "державою" — із сотнею наукових установ, безліччю господарств, понад мільйоном гектарів землі. Вболіваючи за майбутнє вітчизняного сільського господарства, О.О. Созінов на одному із засідань уряду, що вів **О.М. Косигін**, запропонував створити Всесоюзний НДІ хімізації та ядохімікатів для вирішення якнайшвидше наболілої проблеми — мати дешеві, але ефективні вітчизняні пестициди. Ініціатива була обумовлена тим, що у черговому своєму щорічнику ЦРУ США вказувало, що відсутність ефективних пестицидів — одна із головних причин низьких урожаїв у країні. Головуючий підтримав ідею доповідача, але тодішній міністр середнього машинобудування СРСР (відомство, що забезпечувало мілітаризацію країни) запевнив присутніх, що для них синтезувати сорок-п'ятдесят препаратів — "раз плюнути!". На жаль, на цьому усе й закінчилося. Уже в часи української державності академік Олексій Созінов від імені НАН України повторив своє подання, тепер вже до українського уряду, і отримав згоду у 2012 р. Цільовим призначенням було виділено 60 млн. грн., але настав 2014 рік — і все зупинилось.

Ще однією визначальною рисою характеру О.О. Созінова було постійне самовдосконалення. Перебування в Інституті загальної генетики ім. М.І. Вавилова АН СРСР дало йому змогу заглибитися в проблеми фундаментальної науки, познайомитися з видатними вченими світового рівня із різних країн, брати участь у роботі багатьох міжнародних конгресів.

В інституті розгорталися дослідження з генетики популяцій, цитогенетики, генетики рослин, генетичної інженерії, генетики людини тощо. Незабаром після Чорнобильської аварії інститут включився у дослідження генетичних наслідків цієї трагедії. У 1985 р. вченого запросили виступити з лекціями до всесвітньо відомого Інституту селекції у м. Кембріджі (Велика Британія).

Саме в Інституті загальної генетики ім. М.І. Вавилова АН СРСР О.О. Созінов заснував власну наукову школу — біохімічної і молекулярної генетики рослин. До його наукової школи належить велика група вчених, які фактично розпочали дослідження з поліморфізму білків і ДНК рослин, але дисертації захистили в інших країнах світу. Деякі з них долучилися до цього напряму науки,

будучи кандидатами або докторами наук, але в інших галузях науки. Серед його учнів видатні вчені: **Е.В. Ананьєв**, **Ю.О. Асика**, **М. Біто**, **О.К. Гапоненко**, **Г.В. Глазко**, **Ц.О. Єгоров**, **Г.В. Заякіна**, **М.М. Іллічевський**, **О.Л. Кензіор**, **В.Г. Козлов**, **Є.В. Метаківський**, **О.Ю. Новосельська**, **М.Г. Парфентьєв**, **В.М. Панін**, **О.С. Рустанбеков**, **А.Семихатський**, **О.П. Сидоренко**, **Т.О. Собко**, **А.І. Стаканова**, **Г.А. Узікова** та ін. Після передчасної смерті секретаря ЦК КПРС **Ф.Д. Кулакова** у 1978 р., котрий всіляко підтримував розумні ініціативи, О.О. Созінову стало надзвичайно непросто працювати в столиці з її "вишуканими" інтригами. Тому постійно було присутнє бажання за кожної нагоди повернутись до України.

У 1987—1990 рр. О.О. Созінов очолив Президію Південного відділення ВАСГНІЛ (м. Київ) та на додаток став ще й заступником голови Держагропрому УРСР. Упродовж 1987—1992 рр. він — за сумісництвом віце-президент ВАСГНІЛ, завідувач відділу прикладної генетики і біотехнології Південного відділення ВАСГНІЛ та АН УРСР. У цей період в Україні розпочалася робота з реформування аграрної науки. На той час сільськогосподарські установи підпорядковувалися 14-и відомствам, що ускладнювало ефективне наукове забезпечення провідної для України галузі. Від 1988 р. Олексій Олексійович розгорнув активну діяльність, спрямовану на створення Української академії аграрних наук, яка мала б об'єднати весь аграрний науковий потенціал України. Цю ідею було прийнято досить стримано в Москві, але рішення про створення академії все-таки було прийнято. Загальні збори членів новоствореної УААН обрали О.О. Созінова академіком і першим її президентом. Заснована академія об'єднала майже всі аграрні наукові установи різних відомств, у тому числі й ті, що перебували в Україні, але підпорядковувалися Москві. УААН досить швидко стала визнаним центром аграрної науки України. Її створення відіграло важливу роль у збереженні аграрного наукового потенціалу в Україні. Помітно зростало фінансування науки, зміцнювалася її матеріально-технічна база.

Від 1992 р. за ініціативи вченого починає функціонувати новий Інститут агроєкології і біотехнології УААН. Головним його завданням було створення наукової бази для переходу агросфери України у XXI ст. на принципи сталого розвитку. Це зумовило залучення до роботи провідних науковців із різних галузей науки, таких, як ґрунтознавство і агрохімія, землеробство, радіоекологія, ботаніка, вірусологія, радіологія, генетика і біотехнологія, екологія тварин, селекція та ін. Інститут став науково-методичним центром УААН "Агроєкологія", у складі якого почали діяти центри агрохімії і вірусології. Інститут визнано головним науковим центром України з комплексного розв'язання проблеми переходу сільського господарства на шлях сталого розвитку за обмеженістю ресурсів. Для цього були розроблені методи раціонального природокористування, підвищення якості продукції, збереження агроландшафтів і створення на цій основі оптимальних умов для нормального життя сільського населення.

Відстоюючи ідею сталого розвитку, Олексій Олексійович піклувався про підготовку фахівців-екологів, здатних формувати нову агросферу в Україні. За його ініціативи в 1994 р. засновано кафедру агроєкології та біотехнології в Національному аграрному університеті (нині Національний університет біоресурсів і природокористування Украї-

ни), якою він завідував упродовж двох років. Вболіваючи за широку репрезентацію здобутків українських учених аграріїв, робив усе можливе, щоб офіційний друкований орган УААН — "Вісник аграрної науки" — реформувався в потужний сучасний інформаційно-доступний часопис міжнародного рівня. Він виділив на це додатково 500 тис. грн., що дозволило журналу стати найбільш читабельним на пострадянському просторі. Як непересічний науковець і організатор тонко відчував і розумів світові наукові тенденції, до кожного номера особисто готував колонку «Від головного редактора», в якій ставив резонансні проблемні питання для вирішення українськими вченими. У цьому зв'язку потрібно згадати і про підписання договору УААН із Аграрним коледжем Айовського університету, що дозволило теперішній ННСГБ НААН безкоштовно отримувати протягом 1992—1996 рр. новітню галузеву літературу цієї країни та першими в бібліотечній системі колишнього СРСР одержати двадцять потужних комп'ютерів для технічного забезпечення обслуговування читачів. Вболіваючи за майбутнє ННСГБ НААН і розуміючи її виключну роль в підготовці фахівців вищої кваліфікації, О.О. Созінов у 1992 році через спільний наказ УААН та УСГА погодив будівництво для бібліотеки нового приміщення на місці, на якому сьогодні побудовано житловий хмарочос.

У О.О. Созінова були й інші грандіозні плани щодо майбутнього УААН, але, але... Усі помисли зламав одіозний **П.І. Лазаренко** котрий, перебуваючи на посаді Прем'єр-міністра України, мав зовсім інше бачення місця й ролі галузевого експериментаторства — десь у форматі організації наукового забезпечення "землеробства на шляху до ринку" або щоб від нього "був зиск!" для обраних. Олексій Олексійович дуже важко пережив таку неприховану зухвалість й особливо зраду донедавна здавалось "однодумців". Він робить спробу реалізувати себе в лоні НАН України. Однак протистояти системі, коли вона пред'явила тобі "червону картку", було досить не просто. Навіть академік **Б.Є. Патон**, що завжди цінував таланти О.О. Созінова, з тактичних міркувань не бажав розхитувати ситуацію. За таких непростих обставин О.О. Созінов знайшов собі мотивацію самовіддано займатись своєю улюбленою науковою справою — агробіологією.

Від 2000 р. він — завідувач відділення Інституту агроєкології та біотехнології УААН, від 2002 р. — завідувач лабораторії молекулярної генетики рослин Інституту харчової біотехнології і геноміки НАНУ, головний науковий співробітник Інституту захисту рослин НААН, професор Національного університету біоресурсів і природокористування, голова комісії НАНУ з об'єктів, які становлять національне надбання України. В Інституті захисту рослин заснував неформальну групу із продовження роботи над проблемами агросфери або, точніше, мегаагроєкосистеми України, яка займає майже 70 % її території і впливає на умови життя усього населення.

Від 1987 р. був членом, а в останні роки — радником Президії НАНУ.

Академік О.О. Созінов — вчений з широким науковим світоглядом, автор фундаментальних досліджень з генетики і селекції культурних рослин, світового рівня фахівець з питань якості зерна, розробник фундаментальних положень, які мають принципове значення для подальшого вивчення генетичних основ селекції. Дослідивши особливості генетичного контролю біосинтезу запасних білків

злаків, він уперше встановив характер спадковості електрофоретичних компонентів цих білків. На основі генетичного аналізу широкого експериментального матеріалу розробив принцип використання алейних варіантів кластерів родинних генів як генетичних маркерів. Аналіз за допомогою цих маркерів дав змогу встановити закономірності формування стійкості асоціацій генів, які зумовлюють адаптацію генотипів до певних умов життя, а також виявити сполученість алейних варіантів блоків компонентів запасних білків із рівнем вираження господарськи цінних ознак. Ці дослідження стали основою для розробки нових підходів до цілеспрямованого одержання вихідного матеріалу та відбору генотипів у процесі селекції, а також у вивченні еволюції злаків. Олексієм Олексійовичем сформульовано гіпотезу міжлокусних асоціацій, зокрема для запасних білків пшениці, що ввійшла у світовий фонд загальної генетики. Розробив маркування молекулярно-генетичними маркерами різних сортів, що є принциповим моментом у сучасному сортовипробуванні. Дослідив особливості формування коадаптивних асоціацій генів у геномах культурних і диких злаків. Опрацьована вченим і його школою генетична класифікація проламінів здобула міжнародне визнання, а спосіб ідентифікації генотипів сортів і форм культурних рослин за локусами запасних білків є важливим моментом сучасного насінництва і сортовипробування.

В останні роки вчений активно працював над проблемами геноміки, агросфери ХХІ ст., збереження біорізноманіття довкілля в контексті сталого розвитку, обґрунтування необхідності дослідження агросфери України як єдиної системи, що визначає якість умов життя населення.

О.О. Созінов — автор та співавтор 18-и сортів сільськогосподарських культур. Отримав 19 авторських свідоцтв та патентів. Ним опубліковано понад 600 наукових праць, у тому числі 8 монографій. У цих працях узагальнено великий експериментальний матеріал і сформовано нові підходи до вирішення завдань генетики, селекції та загального рослинництва. У 1989 р. монографія О.О. Созінова "Полиморфизм белков и его значение в генетике и селекции" (М., 1985) удостоєна премії ім. В.Я. Юр'єва НАН України. Під його керівництвом підготовлено 45 кандидатів і 9 докторів наук. Основні напрями наукових розробок вченого: генетика і селекція сільськогосподарських рослин; агрофітоценози, агробіотехнологія, екологічні проблеми сільського господарства; біологія, морфологія, анатомія та цитологія сільськогосподарських тварин, насінництво та ін. Обраний у 1973 р. членом-кореспондентом ВАСГНІЛ, від 1978 р. — дійсним членом (академіком) ВАСГНІЛ і АН УРСР Відділення загальної біології по спеціальності "генетика". Дійсним членом (академіком) УААН обраний у 1990 р. відділення рослинництва і селекції (генетика і селекція).

Тривалий час О.О. Созінов був членом комітетів з присудження Ленінських і Державних премій СРСР, Державних премій України в галузі науки і техніки, а також Президії ВАК України. Його двічі обирали президентом Українського товариства генетиків і селекціонерів імені М.І. Вавилова. Був членом Комісії з питань аграрної та земельної реформи при Президентові України; Комісії з розробки Національної програми розвитку сільськогосподарського виробництва на 1995—2005 рр.; Державної комісії з питань реорганізації в галузі науки; Національної

комісії з білетики. Він — дійсний член (академік) Російської академії сільськогосподарських наук (1992); Академії аграрних наук Білорусі і Грузії; Академії наук Республіки Казахстан; Академії наук НДР (1978). Він є почесним професором Болгарської академії наук; ініціатор створення і керівник Міжнародного центру з генетики і селекції рослин країн РЕВ.

Редактор (1980—2001), а від 2001 р. — заступник головного редактора міжнародного журналу "Цитологія і генетика"; редактор збірника наукових праць "Агроєкологія і біотехнологія"; член редколегій багатьох вітчизняних та зарубіжних часописів з питань генетики, селекції, біотехнології, загального рослинництва, насінництва, серед яких "Вісник аграрної науки", "Доповіді НАН України", "Генетика" (Росія), "Аграрная наука" (Росія), "Наука и жизнь" (Росія), "Вісник НАУ", "Селекция и семеноводство", "Генетичні ресурси", "Аграрна наука і освіта", "Біотехнологія", "Biologisches Zentralblatt" (Німеччина). Член Міжнародного товариства хімії зерна, Європейського товариства селекціонерів, Американської асоціації хімії зерна, Канадського товариства генетиків, Українського міжнародного комітету з питань науки і культури, Українського товариства генетиків і селекціонерів ім. М.І. Вавилова.

Нагороджений орденами Леніна (1973), Жовтневої революції (1977), Трудового Червоного прапора (1971), "За заслуги" III ступеня (2000), Почесними грамотами Верховної Ради і Кабінету Міністрів України, НАН України, УААН, багатьма медалями, дипломами ВДНГ СРСР і України та іншими відомчими нагородами. Йому присвоєно звання "Заслужений діяч науки і техніки України" (1990), він — лауреат Державної премії Російської Федерації в галузі науки і техніки (1995), Державної премії України в галузі науки і техніки (1989). Обирався депутатом Верховної Ради СРСР (1988—1991).

І сьогодні справа академіка О.О. Созінова продовжується насамперед в лоні Національної академії аграрних наук України, яка 16 листопада 2018 р. святкує на державному рівні свій 100-літній ювілей. Ціла плеяда сучасних її керівників та провідних науковців свого часу були підтримані О.О. Созіновим і стали академіками та членами-кореспондентами НАН України і НААН. Серед них потрібно згадати *М.В. Роїка, В.М. Соколова, О.І. Рибалку, В.А. Величка, М.С. Мандигру* та ін. Багато людей пам'ятають і про людські якості О.О. Созінова, що завжди були йому притаманні. Він завжди йшов назустріч при вирішенні побутових сімейних проблем. Згадую його особисту допомогу в організації лікування мого сина у провідному медичному закладі України, яке здавалося недосяжним, насамперед у фінансовому сенсі для простого наукового співробітника.

Не випадково кажуть, що людина живе, поки про неї згадують! Принаймні так розглядаю фундаментальну монографію "Якість пшениці та її поліпшення", підготовлену О.І. Рибалкою із присвятою своєму вчителю — академіку О.О. Созінову. Беру також на себе відповідальність стверджувати, що історія Національної академії аграрних наук України в рік свого сторічного ювілею великою мірою поділяється на певні періоди у своєму розвитку, є серед них "до Созінова" і "після Созінова" ... ■

Віктор Вергунов

доктор сільськогоспод. наук, академік НААН України,
директор Національної наукової
сільськогосподарської бібліотеки НААН України, м. Київ